

constituit metropolim, simili modo superiori⁴⁷³ Diocletanam ecclesiam pro iure antique statuerunt metropolim, sub cuius regimine has ecclesias declararunt, scilicet: Antibarium, Buduam, Ecataram, Dulcignum, Suacium, Scodram, Drivastum, Poletum, Sorbium, Bosonium, Tribunium, Zact[h]ulmum⁴⁷⁴. Surbiam autem, quae et Transmontana dicitur, in duas divisit provincias: unam a magno flumine Drina contra occidentalem plagam usque ad montem Pini, quam et Bosnam vocavit, alteram vero ab eodem flumine Drina contra orientalem plagam usque ad Lariam et [ad paludem Labeatidem], quam Rassam vocavit.

Ulaquaque autem in provincia banum ordinavit, id est ducem, ex suis consanguineis fratribus, et supanos, id est comites, et sednicos, id est centuriones, ex nobilioribus carundem provinciarum. Dedit autem unicuique bano, id est duci, potestatem sub se habere septem sednicos, qui recte ac iuste populum indicarent et tributa acciperent et bomis praesentarent⁴⁷⁵.

У преводу:

“Затим подели Приморје у две области: од места Далме, где је тада боравио краљ и одржао се сабор, до Валдевина назва Белом Хрватском, која се назива и Доњом Далмацијом; овој Доњој Далмацији у споразуму с господином пантом Стјепаном и његовим изасланицима учини Салонитанску цркву метрополијом, под које управу подреди ове цркве: Сплит, Трогир, Скрадин, Араузону, а то је садашња тврђава Јадра (Задар), Нин, Раб, Осор, Веглу (Крк) и Елидаур, који се сада зове Рагузи (Дубровник). Исто тако од истог места Далме до града Бамбалоне, који се сада зове Дирахиј (Драч), назва Црвеном Хрватском, што се зове и Горњом Далмацијом. И као што је за Доњу Далмацију Салонитанску цркву учинио метрополијом, тако су за Горњу по старом праву Дукљанску цркву учинили метрополијом, под које управу су подредили ове цркве: Антибар (Бар), Будву, Котор, Улцињ, Свач, Скадар, Дриваст, Пулат, Србију, Босну, Трибуњу, Захумље. Србију пак, која се, зове и Загорје, подели у две области: једну од велике реке Дрине у правцу запада све до планине Пина (Борове), коју још назва Босном. Другу пак од исте реке Дрине у правцу

⁴⁷³ У оригиналу грешком доњу сто Шишић исправља.

⁴⁷⁴ Шишић сматра да је каталог Дукљанско-Барске надбискупије постао, вероватно индиректно, на подлози фалсификоване недатиране буле папа Калиста II, која је настала у другој половини XII века због спора с дубровачком црквом, наиме после 1142. године када је била укинута Барска надбискупија.

истока све до Лапије (Лаба) и [Лабског језера (Скадарског)], коју назва Рашком.

У свакој од ових области постави бана т. ј. војводу, од своје браће по крви, и жулане т. ј. комесе, и сатнике т. ј. центурионе од племенитих људи истих области Сваком пак бану, т. ј. војводи, даде власт да држи седам подређених сатника, који ће право и праведно судити народу и убирати данак те га уручивати бановима⁴⁷⁶.

(В. Мошин, *Љетопис попа Дужљанина*, Загреб, 1950, 53-54)

5. Тома Архиђакон (XIII век)

Родио се 1200. године у Сплиту, а школовао се у Болоњи. Тамо је дошао под утицај Фрање Асишког. Када се вратио у Сплит био је изабран за архиђакона и председника црквеног суда. Он је значајан за српску историју зато што у својој *Хронизи* говори о пагаренима Матеју и Аристодију, њиховом доласку у Босну, где је Аконције, папин легат, деловао против “херетика”, и на крају прича о бану Нитослану у вези са Сплитом.

5.1. О рату што су га Сплићани водили против Трогирана

“А био је врло реван гонитељ херетика. Јер су у оно време била два брата, синови Зоробабелови, од којих се један звао Матеј, а други Аристодије⁴⁷⁵. Иако су они били од оца Апулца, ипак су од детињства били задарски грађани. А ишли су већином у Босну, јер су били врло добри живописци и веома увежбани у златарском умијећу. Били су такођер знатљачки вешти лагинској и словенској књижи. Али су, по ђаволој варци, били толико утопљени у бездан херетичке куге, да су не само у безбожну херезу

⁴⁷⁵ По мишљењу А. Соловјева на једном запису на тзв. *Батману еванђељу* Аристодије је крајем XII века постао први “Дед” босанске патаренске цркве. Када је био бан Кулин 1200. под притиском папе Иноцентија III и угарског краља Емерика откзао помоћ Патарецима и приказао се као католик, Аристодије се је вратио у Сплит, где је данас водио херетичку пропаганду, а када се старешина његова “реда” у априлу 1203. привидно одрекао својих заблуда онда су Матеј и Аристодије исто то учинили у Сплиту. Вероватно се Аристодије вратио у Босну. (А. Соловјев, *Вјерско учење босанске цркве*, Гад, J. A., 2/6, 32)